

Іван Дичко

ДВІ КНИЖКОВІ НОВИНКИ В ДОРОБКУ ПОЛТАВСЬКИХ ЛІТЕРАТОРІВ

У видавництві Р. В. Шевченка вийшли невеликим тиражем прозові мініатюри Дар'ї Горлиці – «Легенди одного життя» (Полтава, 2012). Це вже четверта збірка авторки і перша її спроба на терені епосу. Без сумніву, книжка стане однією з цеглин того літературного пам'ятника, який залишить по собі нащадкам наша епоха.

Тематика етюдів надзвичайно широка й хронологічно охоплює майже століття. Це здебільшого цікаві випадки, які траплялися з різними людьми, свого часу довірені авторці й занотовані нею в книзі. Це також варті уваги епізоди з навколишньої дійсності, що їх чіпка увага письменниці зафіксувала й відтворила. Це багатоголосе свідчення про нелегко прожите життя, яке прийшлося на долю звичайних, простих людей – сільських трударів, учителів, медичного персоналу – словом, нашого покоління й покоління наших батьків, яким випало жити впродовж кривавого ХХ століття.

Не залишать читача байдужим спогади з дитинства літераторки («Полив'яний горщик», «Горобина ніч», «Пісня поля», яку хочеться назвати поемою в прозі). Як і автобіографічний «Лист у вічність» – до покійної бабусі, закатованої німецькими окупантами за те, що переховувала у своєму домі двох єврейських хлопчиків: своєю ліричністю і драматизмом він зачаровує і водночас засмучує, збурює протест проти всякої неправди і зла.

Симпатію викликають персонажі творів Дар'ї Горлиці: дві самотні сестри, які не захотіли переселитися з обжитого місця під час розорення хуторів більшовицькою владою, викопали собі землянку й дожили віку на матерізні («Дві сестри»); дівчина-інвалід, яка стала непотрібною, тягарем, сиротою при живих батьках, братах і сестрах («Тьотя Оля»); діти-безбатченки, від яких відмовилися найрідніші люди і які так і прожили все своє життя з цим тавром і травмою («Безбатченки»); двоє друзів-фронтовиків, учителі з їхньою веселою вдачею та філософським ставленням до оточуючого світу («Два товариші») та ін.

Неможливо спокійно читати свідчення очевидців жахливої трагедії нашого народу – голодомору 1932–1933 років, коли мученицькою смертю помирали й молоді люди, діти, – тільки тому, що вирощений селянами урожай був насильно реквізований сталінськими посіпаками. Так помстилися більшовики за спротив українського селянства (і зокрема збройні виступи, які тривали аж до початку 1930-х років) політиці продрозверстки радянської влади. І хоч у збірці цій темі присвячено лише дві коротенькі новели, їх досить, щоб відчувати весь біль пережитого тоді лихоліття нашим багатостраждальним народом. Дивно і вельми прикро, що й досі серед нас є люди, які не вірять (а може, не хочуть вірити?), що голодний геноцид був тоді організований штучно. Не вірять усупереч відкритим архівним документам, усупереч спогадам свідків («Голод», «Страшна бувальщина»). Заперечення цих фактів перед пам'яттю восьми мільйонів українців, загиблих мученицькою смертю, перед пам'яттю мільйонів заморених дітей, щонайменше відвертий цинізм і злочин.

Рекомендуємо читачам звернути увагу й на мініатюри, уміщені в розділі «З того світу». Очевидно, кожному з нас траплялося переживати неймовірні чи незрозумілі події, пересвідчуватися, що збуваються сни, справджуються віщування ворожок і чаклунів, що якимось чином надходить інформація від покійників або здалеку від рідних, близьких, особливо ж про трагічні події або небезпеку – як осторога, тощо. І тоді навіть запеклі атеїсти стають забобонними... Свого часу ще великий Гоголь у ранніх творах спробував привідкрити завісу над цими таємничими явищами. Ось як пояснює їх відомий український учений, історик, археолог і етнограф, академік Ю. О. Шилов: «Вищу Всесвітню Силу найсучасніша наука все впевненіше визначає як Енерго-Інформаційне Поле Всесвіту» (праця «Истоки славянской цивилизации»). Привідкрити пелену таємного прагне і Дар'я Горлиця у своїй книзі.

Завершує збірку розділ «Життєві балади», що вміщує шість поем і два переклади, герої яких здійснюють видатні вчинки та мужні подвиги на ратному полі й у мирній праці («Тетяніне поле», «Сага про „Батьківщину“», «Поема про батька», «Іванове жито», «На вокзалі», «Далека дорога»).

Думається, що читач із цікавістю сприйме й запропоновані авторкою «з любов'ю до всіх і кожного» афоризми, вміщені на останніх сторінках збірки. Ось, приміром, такий із її девізів: «Чесна праця кожного – запорука щасливого життя», який, ставши засадничим для нашої цивілізації, позбавив би людство багатьох бід і проблем.

Приємне враження справляють також малюнки, талановито виконані авторкою. Вдало розміщені, вони слугують природним доповненням описаних у збірці подій, допомагають читачеві усвідомити зміст написаного і характер героїв.

Звичайно, не всі мініатюри однаково вдали, але, упевнені, кожна з них знайде свого розуміючого шанувальника. У цілому ж читання збірки викликає справжнє задоволення. Жаль тільки, що виходить вона малим тиражем і не всім охочим удасться її прочитати. Авторці ж бажаємо наснаги, непохитної віри у своє життєве провидіння й нових творчих успіхів.

У видавництві «Полтавський літератор» побачила світ збірка поезій Миколи Костенка «Прочерком ластівки» (Полтава, 2012). Зауважимо, що й цього разу автор, зрілий поет і вишуканий лірик, уповні виправдав сподівання читачів, продемонструвавши високу поетичну культуру. Немовби й справді десь у глибинах його єства –

Золота, золота, золота

Нота серця тамується дивними звуками.

Передмова до збірки, написана самим митцем, – то роздуми тонкого аналітика творчого процесу й літератури зокрема. Кілька дослівних цитат дозволяє нам проникнути в його літературне кредо: «Бажано, щоб лірика була трішки божевільною. Це не всім поетам вдається, мені теж»¹.

Він не прихильник сучасних модних тенденцій у письменстві. На його думку, їх характеризує «надзвичайна подрібненість почуттів і вражень, двоїстість мислення, втрата природної легкості вислову, а то і суцільна темрява понять, зближення абсурду з не розтлумаченим самому собі змістом явища... Для кого ці ребуси, де «за чудесами метафорики вивихнута групова свідомість бачить більше, ніж там є насправді, і возводить це в абсолют»? (В. Базилевський)».

¹ Тут і далі в тексті цитати з передмови М. В. Костенка до збірки.

Що ж, «на вітрі історії плідне і неплідне насіння має не однакову вагу», себто вона розставить все свої місця, покаже, хто чого вартий. Суттю ж його «роздумів залишається щире дбання про ліричне і ліро-епічне слово, однаково близьке» митцеві. Він тверезо і критично ставиться до своїх здобутків у літературі: «Іду по життю далі в глибину власного віку. Чому дорівнюватиме кожен сповільнений крок? Різниці між прагматичним характером і мізерним результатом?»; «Залишаюся язичником первинної ліричної суті. З огризанням і ремствуванням на громадські вивихи. З полемічними спалахами – як не ремствувати на зміління вод думок і душевних поривів? З турботою про точність вислову. Як же без поваги до слова?». Його мучить слово, яке «забирає твоє єство. Сила слова співмірна з силою життя, воно загроза твоєї незалежності, але і утіха неабияка, коли відчуваєш, що з ним ідеш пліч-о-пліч. Воно формує тебе за своєю містичною подобою».

*...Де слово плавиться й пече
І не дає очей зімкнути,
тяжке й солодке, як отфута.*

І згадується В. Маяковський:

*Поэзия – та же добыча радия...
Изводишь каждого слова ради
Тысячи тонн словесной руды.*

Микола Костенко – переконаний наступник української класичної літератури (Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Івана Нечуя-Левицького, Панаса Мирного), її славних традицій у служінні народові, а також високоморальних звичаїв своїх предків:

*І поцілую в лоб Челядну гору,
Де рідні тіні пращурів моїх.*

Він осягнув «одвічну суть поетову жертовну»: той, кого мучить неправда і навколишнє зло, не може стримати в собі розпачу:

*Відкрий цю творчу таємницю –
Чом мучить так усе земне?*

Поет черпає наснагу і натхнення своє в нашій мові:

*Мова – матері слово,
як цвіт запашне,
Мова пращурів –
в домі моїм на сторожі.
Буду пити щомиті її –
обезсмертить мене.*

Його надихає рідний край, мала батьківщина, село, де народився і зростав, у роки військової служби і далеких мандрів снилися рідні Ісківці, що на Лубенщині, «з дивною впертістю» і в Закавказзі, і на Крайній Півночі тощо:

*Таке холодне безгоміння,
Всепланетарна пустота,
І всі боління і квиління
У всіх родах і поколіннях
Жорстока тиша загорта.
А десь Полтавська ойкумена,
Солодкий степ, пахкі гаї.*

*.....
І солов'ї, і солов'ї.*

Темі своєї малої батьківщини автор надає перевагу і за кількістю написаного, і в емоційному плані. Полтава, куди з часом привела доля, повернула його «серце тому безцінному шматочкові рідної землі», завдяки якому повсякчас уміє «омолоджуватися душею».

«Село – втілення стабільності, позитивного консерватизму. Земля лікує однозначно. Її струми нічим замінити не можна. Від трипільців до нинішніх пайщиків землі – гігантська відстань, але суть незмінна: село – непохитна основа буття українця»:

*Я степовик. Мене вірші гойдають,
Як колосок гойдається в степу
І творить хвилю – віршову стому.*

Характерне для автора надзвичайно тонке відчуття природи. Він стверджує своєю поезією ту незаперечну істину, що природа – важливе, а може, і єдине джерело наших духовних цінностей і душевного здоров'я:

*Така щаслива рань...
І випадя не часто.
Ось так і настає
Божественне Причастя,
Мов народився знов.
Чи скинув гніт важкий.*

.....
*Люблю життя.
І хай йому розвидниться.
І мить останню,
як любов, стрічатиму.*

До дерев, повсюдного атрибуту природи, він ставиться майже як до людей:

*Спиною тулюся до старого дуба,
Він мені вливає знову свіжі сили
І легенько гладить наросточку чуба,
Мов благословляє у дорогу сина.*

Тут, очевидно, вступає в дію магичний спосіб набирання життєвої енергії від живого дерева, якому нас учать езотерики. А особливо, коли припадаєш до животворного джерела:

*Знайшов я корінь і отой струмочок,
З якого пивши, рід мій молодів.
.....
А в ліс зайду, і наче зло відріжу,
Спокійний погляд, владнані думки.
.....
У вересні, мов жінкою, запахне
Цей оксамит, ця млосна далина...
Знов перед нею на коліна впасти,
Вдихнути пах Божественний сповна.*

І знову до живих дерев:

*Дерева, наче в театральних позах,
Німої сцени досконала суть:
Тамуючи від приморозку сльози,
Фату берізіці липки дві несуть.*

Автор не міг залишити поза своєю увагою й наші соціальні негаразди. У зв'язку з цим, зокрема, ось у якій ролі бачить він поезію: «А вірші – це закипання вулканічної енергії, вона погрожує виверженням щомиті. Поет не може бути спокійним, оскільки нестримно наростає псевдокультура епохи новітнього визиску, нещадної експлуатації нинішніх наймитів»:

*Не бачу правди в нашій ріднім полі,
А кривда клята хутко поспіша.*

Інтимній ліриці в збірці виділено небагато рядків. Але те, що написано, – написано гарно, хвилює душу. Ось лише один приклад:

*Я нарешті тебе темнооку зустрів,
Тиха доле моя і журба довгождана.*

Поет закликає нас перш за все бути людьми:

*За людяністю визнають
В людини людськості основу.*

Із огріхів збірки, як на наш погляд, слід відзначити те, що деякі поезії важко сприймаються, непросто осмислюються. Тут М. В. Костенко, знову ж, як на нас, дещо переважив у своєму принципі підтягнути читача до того найвищого рівня, який осягнув сам. А втім, кожна манера письма варта уваги, хоч можна звернутися також і до іншого принципу: читання художньої літератури повинно приносити задоволення читачеві. З цієї причини було б дуже добре, коли б книгу проаналізував кваліфікований літературознавець і дав їй свою фахову оцінку, зокрема і щодо авторського поетичного стилю.

А в цілому збірка несе достатньо естетичної та етичної позитивної інформації, вона посприяє духовному вихованню читача. Тому дуже слухна в цьому сенсі авторська заувага: «Пишу..., бо то сув'язь поколінь, родин, болю і радощів». Хай щастить йому на терені цієї шляхетної і потрібної всім нам справи.